

Juliada

Az özvegy Múzsza

dráma 2 felvonásban,
4 képben

Személyek

- Szendrey Júlia, később Horvát Árpádné, az özvegy Múzsza Zoltán, a fia
Horvát Árpád professzor, Júlia /második/ férje
Kis Árpád
Attila
Ilona
Terka, szolgáló Júlia házában
Tóth, könyvtáros Júlia imádója
~~Garay János költő és könyvtáros~~
~~Garayné Júlia volt diaktársai~~
Wachottné
~~Lauka Gusztáv költő és lapszerkesztő~~
~~Liechtenstein herceg, Júlia széptevője~~
~~Lendvay, az ifjabb színész~~
Ida, joghallgató, Horvát tanítványa
~~Rozi, szolgáló a Garay házban~~
- Történik Pesten 1850 és 1868 között

I. felvonás

Szín Horvát Árpád egyetemi tanár lakásában vagyunk. Középen a szalon /hátsó/ metszete, melyből jobbra-balra, ajtó nyílik; jobb felé Árpád dolgozószobájába, bal felé Júlia hálószobájába szolgál. A szalonból /a nézőtérrel szemközt/ üvegajtón át a konyhába látni, illetve az ott lejátszódó jelenetet közvetlenül látjuk. A konyha feletti két manzard-szoba a gyerekeké; e szobákhoz a konyhától /a nézőknek/ balra eső lépcsőfeljáró vezet. E lépcsőfeljáró alá esik Terka cselédszobája. A falakon Petőfi-képek.

Az egymásba, nyíló szobákat legcélszerűbb forgószinpadon berendezni, ennek hiányában célszerű a szobákat „átlátható” keretfalakkal megoldani.

Történetünk ideje 1857 nyara.

Amikor a függöny felmegy, Júlia, szobájából zongoraszó hallatszik: Júlia, Petőfi-dalokat játszik egymás után; pl. a Fa leszek, ha... illetve a Rózsa, bokor a domboldalon... kezdetűeket. A kezdő jelenet Árpád dolgozószobájában játszódik. Mint a szalon, e szoba is csak /hátsó/ metszete Árpád dolgozószobájának: a zsúfolt könyvesfalak előterében Árpád íróasztalánál ül, könyvek garmadája közepett, előtte barokk dohányzóasztal dívánnyal, ez utóbbi Árpád hálólhelyéül is szolgál. Ezen most Ida ül, s izzasztó vergődések közt jegyzetel, kollokviumra készül.

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

72

/egy könyvben lapoz, közben titkon az előtte jegyzetelő Idára lesdel/ Na, elkészült, kisasszony?

Hát... El, professzor úr... Azt hiszem...

Hát akkor nézzük... Foglaljon helyet! */Az asztala előtt lévő székre mutat./* Milyen tételt húzott?

A donationális levél és fajtái.

Nagyszerű téma!... És könnyű!...Na:, lássuk! */Bonbonierből kínálja./* Csokoládét?...

Azt megköszönöm .. Mert ma, még nem volt falat a számban... */Eszik./*

Hát hogy lehet az?... Mért csinál ilyet? Beteg talán, kisasszony?

Á!.. Csak a vizsgadíj elvitte a konyhapénzemet... Többet nem engedhetek meg magamnak...

Ugyan, kisasszony!... Vegyen még! Parancsoljon!

/újra vesz, fal/ Köszönöm... Szeretem a csokoládét..Tetszik tudni, mi szegény emberek vagyunk... Apám uradalmi gépész egy Károlyi birtokon... Van négy testvérem, két fiú és két lány... Velem együtt három, így összesen ötven vagyunk gyerekek, szülémékel együtt heten lakunk...

Szép-szép..No, de nézzük, hogy mit tudunk!... */visszaveszi a lelkesedést/* A donationális levél...

/feláll, sétálni kezd/ Ugy-úgy..No, halljuk!..

A donationális levél... először privilegiális alakban adatott ki. Az első ilyen donationális levelünk...

Na? Mely királyunk alatt?

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Ida

Árpád

Már Szent István királyunk alatt adatott ki...

Tud ilyet - István idejéből?

A Tihanyi Alapítólevél..

István alatt?

Ezer...

Na, mely királyunk alatt?

Első...

/simogatja a vállát/ No, csak nem azt akarja mondani, hogy nem tudja?...

/kínlódva/ Professzor úr, én ott voltam minden előadáson, minden szemináriumon, és minden konzultáción... De tegnap az édesanyámat kórházba kellett.. S a kicsiket én... */pityereg/*

Na, nyugodjon meg!... Tudja azt maga... .

Vegyen még! */Kínálja./* Ugyebár, első Andrást akart mondani.. Persze hogy!..Na, és mit ért a kisasszony... Hogy hívják?

Farkas Ida.

Ida..Na, Idácska!...:Hát mit értünk privilegiális jogon?

Hát... Hogy a nem nemest nemesi előjogokkal...

Nagyon jó!..Na, ugye!..És hát: milyen különbséget lát a kisasszony... Idácska a privilegiális levél és a pátens között?

A pátens..

/már szorongatja a lányt/ És hát milyen időérvényes jogot biztosít az egyik, és milyet a másik?

/zavartan, Árpád ölelésében/ Professzor úr...

Az egyik... Nekem...

Az egyik, ugye ideiglenes, a másik, pátens pedig örökérvényű, ugye..*/Hátulról a lány mellét simogatja/*

73

Ida
 Árpád */buján kuncog/* Jaj, Professzor úr! ...
 Ha kap a kisasszony egy littera evocatoriát?
 Mit tesz az?
 Ida */vergődve/* Littere, evocatoria... Az egy i-
 dézés...
 Árpád Úgy van! És mit tesz a felperes... Ha a kisasz-
 szony a felperes...Mit tesz, ha az alperes
 makacskodik?
 Ida */gyengülten védekezik/* Ha makacskodik?.. De
 az alperes nem makacskodik... */Hagyja,*
magát csókolni./
 Árpád Akkor ugye... Hozunk egy makacssági íté-
 letet...
 Ida És a nagyságos...? A „feleségek felesége“
 Árpád Maga most kollokvál... Nekem, és nem
 neki...
 Ida És ha ő..?
 Árpád Ő most zongorázik... Nem hallja?.. És ide
 nem jön be, mert ez az én birodalmam... Az
 meg ott az övé... És beteg szegényke... És a jó
 férj nem zaklatja a beteg feleségét. Igaz, ked-
 vesem? */Csókolja/*
 Ida Ó, de kegyes!.. De hát: én nem engedhetek
 meg magamnak egy utóvizsgát...
 Árpád Nem, ugye! .. Mert annak ára van, kisasz-
 szony! Nagy ára van!
 Ida Tudom, Professzor úr... De én tudok fizetni..
 Árpád Mással .. Majd meglátja !
 Azt úgy is illik. */Az asztalra dönti./* Mindent
 kifizetni!.. Mindenedet!.. Ezt a szép fiatal tes-
 tedet!
 Ida Juj, de vén kandúr!.. És a kalkulus?
 Árpád Az a kollokvenstől függ!... Elégséges! */Csók/*
 Ida Közepes! */Csók/*

Árpád
 Ida
 Árpád

Jó ! */Csók/*
 Jeles! */Csók/*
 Kitűnő !

2. kép

/Színváltás:a konyha/

Terka
 Zoltán
 Terka
 Zoltán
 Terka
 Zoltán
 Terka
 Zoltán

*/az ebéd utáni szennyes edényeket mosogatja
közben a kihallatszó zongaszóra énekel/
/jön a cselédszobából/* Mennyei káposztát
főztél, Terka!
Na nem szunyál már?.. Pedig az jót tesz az
úrfi bajának!
Fázott a jobb oldalam...Mert nem melegítet-
tél...
Csitt, te!.. Még az kell, hogy megtudják,
hogy elháltál!
Én attól nem tartok! Szabad ember maga írja
a törvényeit!
Elég baj az! Azért nem hallgat senkire!
Szegény édesanyám is megírta, hogy kiskorá-
ba, se bírt a fejével, míg a nagyapja keze alatt
élt... Mikor meg serdülgetett, mindig a
dohányos lányokat üzekedte.
Ó, a nagytata!.. Emlékszel? Volt a majorban
egy versenypálya. A gróf versenylovait futtat-
ta ott a trén. Ott legeltetett egy öreg kondás, a
Tóni tata. Sehol nem ízlett nekem úgy a
kenyér, mint az öreg zsíros tarisznyájából
előszedett száraz rozscipó.Emlékszem, sokat
hevertem az öreg poros-bolhás subáján, s
milyen készséggel kerítettem a kocákat,

Terka miközben az öreg kacsos kezével integetett felém, hogy asszongya: „Ne bocsádd! Ne bocsádd!“
 Zoltán Gyengécske, de akaratos volt már pendelyben is...
 Terka Emlékszem, hogy tiltott az öregtől a nagytanta „Nemesember onokája hogy jön egy kocsos kondáshoz!“ - így korholt mindig, s térdepeltetett, ha mégis kiszöktem hozzá...
 Terka Add csak, hadd segítsek! /*Mosogatni kezd./* /*huzakodik vele/* Még mit nem! Csak az kéne, hogy meglássa a nagysád!.. Vagy a Professzor úr!. Né, minő házias! Még az édesanyja se nyúlt lúgba, mióta őtet szolgálom, neki meg úgy áll a csutak a kezibe, mintha vele született vóna!
 Zoltán Anyám nem bánja, ha házias vagyok. Akkor legalább nem züllöngök, - azt mondja. Én meg jobban szeretem a mosogatást, mint a törölgetést, mert, ládd-e: egy törlés, két törlés, és a mocsok egy-kettőre eltűnik, s a tányér...
 Terka Nézd csak e, máris makulátlan!
 Zoltán Majd az apjaura!... A Professzor úr!.. Majd ad ő nekem!
 Terka Ő meg nem számít! Nem apám, nekem nem parancsol.
 Zoltán De nagy legény már! Hol tanult meg konyhamalacnak? Nem mondom, szép körökben forgolódik, ha a konyhákön keres magának szeretőket!
 Terka Ott hát! /*Hátulról átöleli./* Innenfelől, hátulról védtelenebb a fehérség... Könnyebb meghódítani... Innenfelől, ilyen közelből nem bűn a szerelem, csak végzet. Már úgyis mind-

Terka egy; nincs mire urizálni neki... Innen olybátűnik a szerelem, mintha a kisöccsük csintalankodna velük. Minden a családban marad.
 Zoltán Szegény édesapja nyugodjon, nem volt ennyire csintalan. Pedig ám, ő is ficánkos egy ember volt, de ő nem süllyedt ennyire. Pedig bohókás volt, költő meg művészféle, paprikás egy ember, de ő nem...
 Terka Már te is? Utálok, ha apámmal vetnek össze! Annak mindig az a vége, hogy szégyellhetem magam. Pedig... Na, hagyjuk! Halottakról, pláne a szülőkről vagy jót vagy semmit! Utálok, hogy engem mindenki nevelni akar: „Apád nem ilyen volt“; „Apád neve kötelez“; „A nagy költő fiához nem illik ilyesmi!“ Én - én vagyok, - az apám nélkül is vagyok valaki! Vagyok, aki vagyok!
 Terka /*megsimogatja/* Ó, a szegény árva! Sajnálám, ha volna rá időm!
 Zoltán /*megcsókolja Terka kezét-karját/* Sajnálj csak, Sajnálj, Terus!
 Terka Mifenét csinál?!.. A moslékos kezem!
 Zoltán Az a jó! Az a természetes! Az úrinők mind csak kenik-fetik magukat, de te a természet!.. A mezők virága vagy: a szádban a gyümölcs nedve, a bőröd a barack bolyha, a hónod a széna buja melege.. /*Csókolja/*
 Terka /*fuldoklik a csók alatt/* Nézd mán!.. Mit csinál?!.. Ez megőrült!.. Mindjárt bejönnek!
 Zoltán Anyám zongorázik, az apám meg.. A professzor úr vizsgáztat... /*Becsukja az ajtót./*
 Terka /*közben nem hagyja, hogy Zoltán az asztalra fektesse/* Az! Vizsgáztat!.. Ismerem én azt a vizsgáztatást! Ugy hívják, hogy kol-lok-vi-

um!.. Nahát! Ki hitte volna!.. Na, hagyjon már!.. Mert bejöhetnek...

Zoltán /kimerülten/ Mennyei voltál!

Terka /kinyitja az ajtót/ Azt tudom!..Az öreg elől, a fiú hátul... Ez a cseléd sorsa!

Zoltán Hogyan?... Az öreg is?

Terka Na hallja?!... Mit gondol? Mért hagyott el az uram?.. Vagy ő vagy ez a ház!... Az se volt jobb, akkor mért változtassak! Apám anyám a Szendrey házat szolgálta, itt megvan mindenem, hát mit ugráljak? Maga is csak úr, ifiúr! Én nem! Nem is akarok! Nem akarok az apám méltó fiacskája lenni! /Gúnyyal/

Zoltán „Ugye, ugye, kisfiam, ha majdan
Én a sorbul már kiöregedtem,
Iparkodni fogsz túltenni rajtam,
Vagy betöltéd legalább helyem?..“

De ki az Isten csudája, tud betölteni egy végtelenbe nagyított kultuszt? Hiszen úgy állítják velem szembe, mint egy Istent. S egy isten ellen küzdeni tragikus vétek. Tudták ezt már a görög tragédia írók is...

Terka Ha én ilyen híres lehetnék!

Zoltán Nincs annál, Terka hidd el, nagyobb boldogtalanság; híres ember fiának lenni! Mintha, egy végtelen mély tűzhányó torkában tartanának... Juj!

Terka Vagy hogy jobban megértsd; egy végtelen kút vedre volnál, melybe eresztenek, eresztenek, eresztenek, de nem érsz vizet, hogy betelj vele, s végetérjenek bolyongásaid.. Vagy oly végtelen éhség gyötör, amit nem tudsz kioltani, akármennyire tömöd magad.. Érted?

Zoltán /becézve megcsókolja./ Szegény kisfiam!

Terka

Zoltán Akkor neked még rosszabb a sorod, mint nekem!

Terka Sajnálj csak, sajnálj, Terus! Engem úgyis csak sajnál mindenki, nem szeret. Én vagyok az örök szerencsétlenség! Menekülök, de nem lelek menedéket. Elhagyok mindent és mindenkit, de nem jutok el senkihez, sehová. Én vagyok Ahasverus, én a bolygó zsidó, aki nem leli nyugtát a földön, mert ahová lehajtanám a fejem mindig felver egy hang, a kultusz hangja, hogy menj tovább apád nyomdokain... Gyere velem, Terus, légy a gondviselőm! Nekem egy anya kell, aki szeretőm és barátom is egyszerre! Aki nem űz az apám híres nyomdokaiba, aki kiszolgál és leigáz egyszerre... Hát azt hogy kell? Szolgálni meg leigázni egyszerre?

Terka Hogy nappal szolgálsz, éjjel meg leigázol. Tudjátok, ti nők, micsoda, igaerőt hordotok a lábatok között? /Szaval/ Te nő, a természet nemtője vagy! Belőled ered az életerő! Mi, rabszolgáid, nyomorú férfiak imádunk téged Istennő, hozsánna!

Zoltán Mán meg komédiás lett!

Terka Az vagyok: komédiás Debrecenben a Láng társulatnál havi 30 forint gázsival.

Zoltán Ejha! Abból már eltengődhet az emberfia! Én tizenötöt se kapok itten!

Terka És a Blahánéval játszom a színen! Hallottad már Blaha Lujza nevét?

Zoltán Akkor se vittek színházba, mikor ideje vót, Debrecenben! Pedig akkor igencsak járták édesanyádék! De akkor nekem téged kellett

Terka

Zoltán pesztrálnom, azért.
Tudod, hogy imádnak engemet a nők?
Idenézz! Itt egy pár levél nehánytól! /Olvassa/
„Édes kedves kis-pici jószágom, kegyeddel
mán úgy látszik, nem beszélhetek, mert nem
megyünk színházba...” Ez bizonyos Elek Ida
kisasszonytól...

Terka! Az valami szolgálólány...!
Zoltán Buta liba! /Más levelet vesz elő./
Terka Ki-e? Én-e?
Zoltán Á, emez!..És ezt hallgasd... „Szeretett Zótán!
Sejtem, hogy haragudik rám, ne tegye ne
tegye az Isten szent szerelmére, mert én
szívellem kegyedet...” Ez valami. Teréz...
Nem te volnál?

Terka Bolondos!..Azt ellesheti!..
Zoltán Van még, ne bízd el magad!... „Drága, Szí-
vem! Vasárnap ebédnél lehetetlen a
találkozásunk”.. A zárósort: „Csókollom
Nemes szívét, a maga szeretett Marija.”..
Na? Vagy ez itt: „Drága Zsoltikám, de
valóban, ez szörnyű, hogy beteg voltál,
kedvesem-bogaram...” Na, hogy szeretnek?
Terka Repedtsarkú cselédlányok meg kórista caf-
kák! Zsoltikám?... Ez nem is neked szól, te
szélkelep!

Zoltán Ez a művésznevem!..Ezt használom néha, ha
megúnom az apám nevét.Hogy tudják:vagyok
én is valaki! No, szolgakirályném, széna vagy
szalma:?... Szépen elleszünk, meglátod!
Nappal komédiás király leszek, éjjel meg a te
rabszolgád. Hogy tetszik? Terus, Terka,
Tercinám, Mária Teréziám, anyacsászárném,
én pelenkás-dajkám, légy a feleségem!

Terka Bolond vagy te, úrfi, nem csak szerencsétlen!
Eddig azt hittem, csak szegény vagy, akit saj-
nálnom kell, de most látom, magadtól vagy te
megbolondulva!

Zoltán Az is vagyok, Terkám: beteg is meg bolond is.
Beteg az én testem-lelkem. Azért hagytam el
szegény gondozómat, nagyapámat, hivatalos
gyámomat, a nagybátyámat, s most elhagyó
- mert csak meglátogattam - szegény anyá-
mat, mert nem találtam bennük lelki gondo-
zóimra. Mert mind az apám álomképével
üldöztek el maguktól. De, te nem fogsz
elüldözni, mert mi király! - s jobbágyai
leszünk egymásnak!

Terka Hagyjon engem az édes szókkal! Nem vagyok
én a múzsája, vagy miafenéje!

Zoltán Te leszel az én otthonom, révem, menedékem
e könyörtelen világ ellen! Már verset is írtam
hozzád, épp az imént, hogy bent szundítottam
az ágyadon.. És vártalak, epedtem utánad ...

Terka Félek én a versektől! Tudom az apja életiből:
sok szép virág, kevés gyümölcs... Micsoda
szépet írt a szülei halálára,oszt úgy halt meg
két hónap alatt mind a kettő, hogy meg se
nézte őket! Hát!

Zoltán Hallgass most! Figyelj! /Olvassa./

*Egy gondolat bántja, most lelkemet,
Hogy elfelejtesz lányka, engemet,
Hogy elfelejtesz s nem lesz senki sem:
Ki szánakoznék vérző szívemen.*

Terka Nézd csak ne! Mint az apja! Ezt maga írta?
Zoltán No persze! Ki más?

Terka

Zoltán

És hol vagyok én benne? Nem is hozzám írta!
Kis hazug! Hol van benne, hogy Terka?
Az is van! Hallgasd tovább!

*S e gondolat oly gyötrő, kínozó,
Harap, miként egy mérges, rút kigyó.
Terka, te voltál, aki engemet
Csókoltál és túrted szerelmemet.*

Terka

Zoltán

Terka

Zoltán

Hát megdöngölt vele alaposan!..De ezt így kiírni!... Szégyentelen!... Aztán nekem adod-e?
Neked, persze! De csókért cseribe! Látod, rímelek!
*/a kebelébe dugja a papírt/ Gyere no, te nagy ember kicsi fia! /csókolja/
/elrántja, magát/ Ezt ne! Még egyszer ki ne mondd! Mert rögtön elhagylak! Én Zoltán vagyok, de nem a Petőfi! Eddig kihasználtam az apám hírnevét, jó volt ráhagyatkozni a nagy vendégszeretetre, de ezután én magam leszek! Művésznevet választok, mely eltakarja múltamat! Nem viselem az apám fényes gúnyját! A magam rongyaiban boldogabb vagyok, mert azt nem kell senkinek meghálálnom...Majd te megfoltozod, ha kell, ugye!*
Nem is vagy te olyan úri incifinci, hallod-e!
Eszem a lelkit, hát nem levett a lábamról? No, hát pakolunk-e, Zsoltikám? Megyek, összemotyózzom, amim van, oszt Isten neki! */A kamrájába el./*

Terka

3. kép

/Színváltozás: a lakás szalonja, melyből jobbra Árpád, balra a Júlia, szobája nyílik. A Júlia szobájából még hallatszik a zongoraszó. Attila és Kisárpi a szobájukból jönnek./

Attila

Kisárpi

Attila

Kisárpi

Attila

Kisárpi

Zoltán

Attila

Kisárpi

Attila

Zoltán

Kisárpi

Attila

Kisárpi

Attila

Zoltán

Kész a leckéd, öcskös? Mama kikérdezi, tudod?!

Édesmamának ma nem lesz hozzá kedve.. Megint emlékezik!

Na, akkor állj az ajtóhoz És figyelj. Ha elhallgat a zongora, akkor szólj! */Az ajtóba rejtett kémlelőablakon át leskelődik./*

Te már megint leskelődsz!.. Meg foglak mondani, ne félj!

Hű öcskös!... Ez aztán...! Hűűű!

Illetlenség a leskelődés... meg a hallgatódzás!... Én nem is hallgatózom!...

/jön az előszobából/ Mi van ott, fiú?

/visszahőköl/ Itt semmi...Semmi!...

Attila, leskelődik.. Pedig édesmama is megtiltotta... Édesapa meg... Ha megtudja...

Aha!.. Akkor miért csináltatta ezt ide? Ha nem azért, hogy leskelődjünk?

Mutasd? */Beles./* Az anyját neki!... Nahát!

Akkor én is!...Akkor nekem is!...

Te fel se éred, tökmag!

/Zoltánhoz/ Emelj fel!

Zoltán, ne tedd!... Neki ne!...

Te csak ügyelj az ajtóra! */A Júlia szobája felé int./* Hadd tanuljon a gyerek! A tanár úr azért csinálja... Szemléltetésből..Hogy megtanulja, mitől döglük a légy!.. Na, öcsi? Látod,

Kisárpi
 Attila
 Zoltán
 Attila
 Zoltán
 Attila
 Kisárpi
 Júlia
 Zoltán
 Attila
 Júlia
 Árpád
 Kisárpi
 Árpád
 Attila
 Kisárpi
 Júlia
 Attila
 Árpád

hogy megy ez?
 De hát apa.... Vizsgáztat... Nem?
 Persze, te kis hülye !.. Levizsgáztat... Mindenkit, akin szoknya van... /Kisárpihoz/ Te csak figyeld a zongorát!.. /Zoltánhoz/ Tegnap a Terkát kapta el... Hogy jajgatott a cafat!
 Hogy mond... Te kis szardugó!...Hogy jössz te ahhoz... Hogy őt cafkának?..
 Mi?..Na meg mi lelt?... Megvernél, miatta?
 Igenis, cafka! Cafka!
 /nyakon üti/ Az apád!..Az igen!..Egy pecér!... Szoknyapecér!
 /visszaüti/ A te apád! Az a világcsavargó! /Egymásnak esve birkóznak./
 /kopog a Júlia ajtaján/ Édesmama! Mama!
 /a zongoraszó elakad, ő megjelenik/ Mi az?
 Mi történik itt?... Hagyjátok abba! /szétválasztja őket/
 Az apámat merte káromolni!
 Ő az enyémet!...Hogy szoknyapecér!
 Gyerekeim!.. Jaj Istenem!
 /feltépi az ajtót/ Mi van itt?.. Hogy merészeltek?!...
 Édesapa...
 Egy szót se!...Eltakarodni!...Mi a ti dolgotok?..Tanulni! /Júliához/ Kikérdezte őket?... Felkészültek?
 Én megtanultam...
 Én is...
 Menjetek föl, majd megyek én is...
 Felkérdzem a leckét...
 De Édesapa, Zoltán...
 Egy szót se!...Felmentek a fiatalurak! /Attila és Kisárpi dohogva fölmennek./

Ida
 Terka
 Ida
 Júlia
 Zoltán
 Júlia
 Árpád
 Terka
 Júlia
 Zoltán
 Árpád
 Zoltán
 Júlia
 Árpád
 Zoltán
 Árpád
 Zoltán
 Árpád

/menet közben ölti magára, a kabátját./ Én mennék is, Professzor úr... Köszönöm szépen.. És elnézést kérek... /Júliához/
 /megjelenik az ajtóban/
 Kisztihand, nagyságos asszony...
 /némán bólint/
 Ne menjen még, kisasszony..Esetleg nálam is kollokválhatna... Az én kalkulusom se lesz kisebb a tanár úrénál...
 Zoltán!.. Kisfiam!
 Fiatalúr! Veled számadásom van!... /bemegegy a szobájába./
 /miközben kikiséri Idát/ Jólesett a vizsga, kisasszony?..A professzor úr tudja a dolgát, ugye?! Ezután gyakrabban jöhet - kollokválni... Már holnap is...
 /Zoltánhoz/ Kisfiam... Apád hívott...
 Nekem nem apám...Nem parancsol... Ha baja van, majd kijön...
 /kijön/ Igazad van.. Egy ilyen lókötő betyárnak...
 Uram!
 Árpád!
 Hogy merészselsz így beletaposni a renomém-ba?...
 Én taposok... A renoméjába!... /A kémlelőablakra mutat./ Itt van a renoméja! Ország-világ előtt!
 Leskelődnek hát!.. /Júliához/ És ön hol volt ezalatt, asszonyom?..Nosztalgiazott megint?.. Átszárnyalt a túlvilágra a géniuszhoz, miközben a gyerekei...
 Az apjukat nézik, hogy fajtalanokodik a diáklányokkal?..
 /Júliához/ Szépen neveli a gyermekeit, asz-

Júlia szonyom!... Igy vigyáz rájuk: hogy töltik a szilenciumot?!

Zoltán */tűrtőzteti magát/* Uram, ne feszítse tovább a húrt!

Árpád Az a bűnünk, hogy megláttuk: hogy vizsgáztat a professzor úr? Hisz majd követnünk kell a példáját, uram!

Tudja, mi ez a Levél, asszonyom? Mert a ficsúrral nem kívánok kommunikálni. Tudja hogy a kedves fia.. A nagy költő egyetlen aranyágacskája... Nem jószántából hagyta ott a szarvasi ... Már nem is tudom hányadik gimnáziumot?..Hogy mint a kedves megboldogult, zseniális édesapja - anno dacumal! - végigcsavarogja az országot, és a világot jelentő deszkákon meg ekhós kordélyokon végigmulassa-orgiázza, kocsmázza és henteregje azt a szerencsétlen tüdőbajos életét?

Zoltán */felragadja a széket/* Horvát Árpád!

Júlia */elébe áll/* Uram!

Árpád */visszahőköl/* De kérem!...

Zoltán Ön csúnyán megsértett! Párbajra hívom!

Árpád */gúnyosan felnevet/* Fiatalúr, én katonaviselt és fegyverforgató...Mellé: jó fegyverforgató ember vagyok... Nem lövök csecsszopókra és félholtakra!.. Tudja, asszonyom, hogy az ön fiát in pleno et in formatio kicsapták a gimnáziumból, ahová személyes protekciómmal vállaltam érte garanciát?.. És tudja , milyen indokból, asszonyom?.. */olvasva/* „Mert minden jóindulatú és kegyelmes, apjára, a nagy költőre való körülményes tekintettel lételünk ellenére tiltott mulatóhelyeken mutatkozott, diákhöz nem méltó visletet tanúsított, ezért a

tantestület akként határozott, hogy nevezett ifjút 2 másik társával együtt a gimnáziumból és a városból 24 óra leforgása, alatt csúfosan kirekessze.“

Júlia */megrendülten/* Kisfiam!

Árpád Pofon kell neki!.. Egy katonás pofon!

Zoltán Miféle jogon?.. Semmi köze hozzá!.. */Anyjához/* A tanári kar egy lényaló bagázs!.. Hogy önnek, éppen önnek küldte meg... Megkapta azt a gyámod is, ne félj!

Árpád Az ő levele meg itt van nálam... */Árpádhoz/*

Júlia Egyébként ez -megbocsásson uram, - most már csak ránk tartozik... Engedje meg, hogy ketten intézzük... Csak mi ketten..

Árpád De hát... még a férje vagyok, asszonyom!... S ő a fogadott .. fiam...

Zoltán Én nem vagyok a maga fia... Soha nem is voltam.. És nem is leszek soha!

Árpád Bánom is én az egészszet!.. Punktum! */Becsapja, az ajtót./*

Zoltán */a kínos csendben az almáriumhoz megy, s italt tölt magának/* Na, eddig megvolnánk... Iszol, hogy megkönnyebbülj... Közben eszedbe sem jut, hogy kinek a borát iszod... Otthon érzed magad, az ő otthonában...

Júlia Az anyámé is. Nem?

Zoltán De ő tartja fenn..Nekem anyyim van, amit adnak... Az apám és az uram... S én csak abból adhatok, amit megkapok... Kisfiam, Zoltánkám...

Júlia Kinőttem az iskolapadokból, édesanyám...

Zoltán De a légkör, amely éltet, a színház, Debrecen... Az szegény édesapád, keresztapád, az ő */Árpád szobája, felé mutat/* és az én, a mi a

Zoltán

felnőttek világa. A mi erkölcsi tőkénkből élsz, ezt ne feledd!

/kiköpi a bort/ De jó, hogy újra kezded! Már el is felejtettem, hogy mihez tartsam magam! Hogy a nagy forradalmár, a szabadsághős, a a nagy népi költő, a lánglelkű poéta a Múzsák kegyeltje, a nemzet lobogója a Nagy Halott, etcetera, etcetera...

Júlia
Zoltán

Hátha él!
Te már eltemetted! Mért támasztod fel éppen nekem?..Ellenem! Még meg se jött halott-levele, még le sem telt a gyászéve, te máris ágyába. hemperedtél ennek a...!

Júlia
Zoltán

Fiam!

/gúnyos pátoossal szaval/

„Eldobtad, a tiszteletes gyászt,

Korán vetéd el azt, korán,

Meglehet, e gyász néha-néha

Emlékeztetett volna rám;

És eldobád -hajh, mint csalódtam!-

Azt is, a minél egyebet

Alig szerettél bennem: egykor

Hiú bálványod ... nevemet...“

Júlia

/minden sornál, mintha tör döfné, meg-

megrándul./ Óh, Istenem, óh, Istenem!...

Zoltán

/gyilkos hévvel/

„Élj boldogul! Ez könnyű annak,

Ki mint te, oly hamar feled -

Még egy rövid szó gyermekemről,

Azután hölgy, isten veled:

Légy anyja ne mostohája

Nehogy eljőjjen egy napon,

És elvezessem kézen fogva,

Őt is oda, hol én lakom!...“

Júlia

Mondjam tovább? Betanultam a keresztapám átkait! Lám, ő is elátkozta, ezt a dicső frigyét! És én őrizzem apám emlékét, amit te rég a sárba tiportál? Nem lehet ezt már kitisztítani, akkor mért zársz engem ebbe a kultusz-kalodába?! *[Tört döfsz belém, te gyilkos! /Kulcsra, zárja Árpád szobáját/ Gyilkos!*

Júlia

Zoltán

Zárd csak be! Látom kulcsra, zárod a szemed is, hogy ne lásd önnön szégyenedet! Hogy ez a buja kancsödör mint sározza be az „özvegyi fátyolt“!

Júlia

Nem az én sorsom akartam felmutatni neked, hogy megsajnálj! Azt majd elintézem magam. De itt a levél István bátyádtól, hogy leveszi rólad a kezét, felmondja a hivatalos gyámságot, amit az Akadémia szegény apád életművének kiadásából alapított, s most idegen fog gyámkodni feletted, mert se nagyapád, se Pali bátyád nem vállal veled közösséget! Minden bizalmat elpocsékolnál!

Zoltán

Miért vertél el magadtól? Egy ilyenért? Mások gyámsága alá vetted, ahelyett, hogy rendes anyaként velem törődtél volna! „A nemes fa egyetlen aranyágacskaival!“ */Sír/*

Júlia

Zoltán

Mondhatom, szépen fénylő aranyágacska!
Te vagy az oka! Előbb a nagyapám, aztán a nagybátyám nyakába varrtál, hogy még véletlenül se zavarjam meg buja idilledet ezzel a púpos szoknyapecérrel! Most te ablakon élvezheted az ő külön pásztoróráit! A kollokviumait! Hahaha!

Júlia

Beteg vagyok, kisfiam...Halálos kór emészt. Örök özvegye vagyok édesapádnak...

Zoltán Egy professzornak felesége vagy! Méltóságos asszony!... Mit neked egy koldús, csavargó-költő ernléke!

Júlia Az özvegység rákja emészti az életemet. Apád hiánya éget szüntelen. Mit tehetnék még érted, fiam? */lehanyatlik./*

Zoltán Bocsáss meg Édesanyám, nem epesztelek tovább. Dehogy akarok én rosszat neked... Kegyetlen voltam, tudom... Bocsáss meg nekem... Tudom, hogy szenveded te is sorodat. Büntet az Isten az életünkkel, - azt se tudjuk, hogy mit vétkeztünk... Mivel vétkeztünk mi, édesanyám?

Júlia Talán azzal, hogy közönséges emberként akarunk élni. De nekünk erre nincs jogunk. Kötelességünk van: méltónak lenni a nagy halotthoz. Az ő rózsarácsa zár kalitkába, s nem hagy magunkká lenni.

Zoltán Édesanyám, én nem szaporítanám a gondjaidat. Elhatároztam, a magam életét élem. Elhagyom apám nevét is; külön nevet választok magamnak. Szilveszter lesz a művésznevem. Csak így: Szilveszter, családnév nélkül.

Júlia Édesapád erre is akart keresztelni. Az apostol után.

Zoltán Tudom. Ennyi a családi hagyomány, melyet csak mi tudunk. A kettőnk titka.

Júlia Isten adjon sok sikert néked, nagyfiam. Édesapádnak nem ment a színészet. Én nem láttam őt színpadon sosem, de én hittem az ő nagy művészetét. Bíztam is, meg szenvedtem is. Mert az volt mellette a sorsom: gyönyör és szenvedés, de hát... A győztes feledi a küzdelem szenvedéseit...

Zoltán Édesanyám... Volna egy kérésem... Hogy legyen jó gondviselő mellettem... Tudom, te megszoktad Terkát... Olyan már, mintha egyik feled lenne. Még a szülői házból hoztad el...

Júlia Valóban, hiszen vélem ért asszonnyá. Kis-lánykorától velem maradt. Mi bajod vele?

Terka */megjelenik az ajtóban/*

Zoltán Engedd el vélem, édesanyám!

Júlia Terkát?.. Mi végre?

Zoltán Lehetne a gondviselőm - helyetted. Ha őt mellettem tudnám, téged éreznék, s az erdődi gyermekkorom emléke óvna-őrízne mindenfelé. Az ő hangja, főztje hazai íze téged idézne elém, s figyelmeztetne: "Vigyázz, rossz útra tértél!" Ugye, ezt akarod te is, édesanyám?

Júlia És őt? Kérdezted-e már?.. Terka?...

Ár pád */kiszól az ajtón/* Terka! A teámat!

Terka */kedvetlenül/* Viszem már!... */kimegy/*

Zoltán Mi már megegyeztünk...

Júlia Nahát!... A hátam mögött?

Terka */jön tálcával/*

Júlia Felfőzted?.. Tudod, forrón szereti.. És méz-zel... S a rum? Kuglóf?

Terka Nem először, nagysád... De - utoljára...

Júlia Na, mi baj?

Terka Ilyenkor, tudom, rajtam, szokta befejezni... Mert neki egy nő nem elég... A kisasszonnyal meg.. félbeszakadt.. Meguntam már, hogy én legyek mindig a ráadás...

Zoltán */Júliához/* S te tudod ezt?.. És hagytad? Türted?

Júlia Eddig... Mert én nem tehettem mást.

Zoltán Nem?

Júlia Nem. Csak amit végre tenni akarok... */veszi a tálcát/* Majd beviszem én... Édes Terkám, te elvállalod?
Terka Zoltán úrfit?..Hát persze!..Örömmel... Olyan szép verssel udvarolt nekem a drága.
Júlia Áldjon meg az Isten érte!...Jól viseld gondját ennek a szegény földönfutónak... Na, beviszem... És leszámolok. */Árpád szobájába indul./*
Terka */Zoltán nyakába borul/* Ez sikerült! Áldása rajtunk...
Zoltán Még ma elhagyjuk, ezt a büntanyát!

4. kép

/Színváltozás: Árpád szobája./

Júlia */jön a tálcával/*
Árpád */könyvbe mélyedve/* Gőzölög, Terus? Tudod, hogy úgy szeretem... */Meglátja Júliát./* Maga?... Terka, hol van?
Júlia */leteszi a tálcát/* Beszédem van magával.
Árpád Nincs hozzá kedvem. Sok dolgom volna. És unom a kárpálódásait... Hagyjuk a szennyest, Júlia jobb, ha folyik, mintha, áll... Akkor csak bűzlik.
Júlia Ne higgye, hogy irigylem a mocskos kalandjait! Annyi vonzódás sincs bennem, amennyi egy fizikai testet a másikhoz kötöz.
Árpád Akkor mi bántja?.. Hisz nem zavarom a köreit... Békén hagyom a tisztességét.. Felőlem akár a herceget is magára húzhatja... Azt a hajdanit !

Júlia Izléstelen, mint mindig... De hát nem várok Öntől, uram illemt... A gyerekeinkről van szó...
Árpád Nocsak!..Nem tanulnak?..Beszéljek valamely tanárjkkal?
Júlia Tudja hogy az ön kalandjain élcelődnek? És a leslyukat sem fedi el...
Árpád Azt önnek nyitottam ki, hogy kompenzálja elszakadt házaseletét...
Júlia Izetlen tréfa volt, ha, ugyan annak szánta, nem durva tördöfésnek perverz vágyai kielégítetlensége miatt... De nem a férj, az apa érzéseire apellálok... Tudja, hogy a fiai mindent látnak... Mondhatom, szemléletesen oktatja őket - a léhaságra!
Árpád Én dolgozom, asszonyom!...Az ön kielégítetlen fantáziája költ piszkos képzelmenyeket!.. Azért nyitottam ablakot, hogy meggyőződhessen a tisztességemről! A féltékeny mániája szüli e piszkos rágalmakat! Hisz a fiai...
Júlia Látott egyszer is illetlen helyzetben?
Árpád Ők tanúsítják!...
Júlia A maga züllött ficskája! Nem az én fiam!
Árpád Behívom őket!
Júlia Képes lenne a fiaimat... A fiainkat szembesíteni velem?... A fiakat az apjukkal?
Árpád Kedvesem, én dolgozom nem lopom a napot...
Júlia Kellemes napszámomunka, mondhatom...
Árpád Tudja mi a maga, baja, ma chérie? Hogy túl jó dolga van! A maga barom férje előteremti a finnyás gyomrábavalót, így a nagysádnak nincs más gondja, mint naphosszat klim-

Júlia
Árpád
pirozni a klavíron, faricskálni naiv fűzfa-
verseket és nosztalgiázni elhalt férje, „nagy
elődöm“ pózköltészetén...
Valaha még bálványozta, is!...
A költeményeit!.. De mint férjet?!.. Ne ámít-
son el!... Ön rángatta le előttem a versek csip-
kefüggönyét!... Hogy csak szavalta, nem tette
a szerelmet... S önnek is csak a hiúsága e-
légült ki velük, nem a zsigere!
Pfuj, de aljas!
Megengedem hogy a sárló kanca gyón-
ta, magából, de csak nem tagadja, hogy ezt
lihegte az ágyban nekem?!
Nem igényelhetem egy ilyen embertől, hogy
ismerje a női lélek finomságait...
Vagy ravaszságait - nem ezt akarta mondani?
Egy nő, kivált ha anya, áldozatból hazudni is
tudja a szerelmet..Ha kell!
Mint az én kedves elődöm, nemde? Akkor
minden nő differencia specificája a költőiség,
ha nem tévedek!...
Nem kívánom követni életfilozófiáját, mint
ahogy életmódját sem minősítem, hiszen
megegyeztünk, hogy nem avatkozunk egymás
magánéletébe... Felőlem azzal és annyival
bújhat ágyba, akivel és amennyivel a kedve
tartja... De a gyermekeink... már a cseléd is
elégtelen perverz szokásait...
A szajha!.. Az élvezetére is panaszkodni
mert?.. No, én tényleg nem ismerem a nők
finomságait!Éjjel boszorkányok, vérszívó
vampírok, nappal meg angyalt játszanak!
/kiszól/ Terka!... Terka!
Ő nem görbed buja igájába többé...

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Árpád

Júlia

Ó, de költői! Gondolom, most teátrális perszi-
flázs következik... De én megnyugtatom -
csak így prózában: kirúgom azt a rimát!
Ezzel elkésett, kedves barátom. Terka, a
Zoltán szolgálatába szegődött.... Felmondott.
S ezt nélkülem?... A hátam mögött!... No,
tőlem egy fityinget se kap a béréből!
Majd én kielégítem...
Az én pénzemből soha!
Majd Zoltán eltartja... A gázsiból...
No, én teszek róla hogy térden csússzanak
elém! Jól ismerem én Láng Szeptit!
Képes lenne rá?!
Hja, asszonyom, mért legyek én kegyes, ha a
fiatalúr olyan kegyetlen? Hiszen még
köszönésre se méltatott, hogy hazalátogatott!
Az én házamban! Az én vendégem!
Az én fiam!
A fogadott fiam! S nagyon jól tudja, nálam
köszönéssel kezdődik az ember. Anélkül
nekem levegő, ha úr is! Pláne, ha fiatalabb, -
sőt: a mostohafiam! Akinek nem győzőm
eltakarítani a szennyesét Pesten, Szarvason
meg Debrecenben is! És mi a hála? Párbajra
késztet! Ő - engem! A taknyos! A megölő
ellenségem!.. De mindezt nem merné, ha ön,
asszonyom megfenyítené!.. De bizonyos, hogy
még uszítja is! Ellenem! Aki eltartja önt!
Az Istenért, Árpád!.. Mi lett velünk? Meddig
feszítjük egymás idegeit? Jut eszébe... Jut e-
szedbe: honnét indult a mi házasságunk?
Jó, hogy szerelmet átallt mondani!...
Az eszményeknek milyen fokáról!... S hová
süllyedtünk, Istenem! Emlékszem, a Garayék

estélyén kezdődött... Egy hajfürtöm kérte emlékebe... Emlékszik?

Árpád
Júlia
Árpád
Júlia
Árpád
Júlia
Árpád
Júlia
Árpád
Júlia
Árpád
Júlia
Árpád
Júlia

S maga lebontotta a kontyát - egészen: "Mind a magáé!" - susogta. Micsoda póz volt az is! Szívemből tettem!

No, persze, hiszen hálás volt, azért!..Vagy elfeledte, hogy a hercege.... A szoknyapecér Lichtenschtein keltette botrányból mentettem ki? A pernahajder ki akarta csalni Bécsbe, hogy kitartott szeretője, ágyasa legyen!

Utlevelet ígért, hogy Törökországba, mehessek... Sándor nyomát kutatni... Látták a hercegi palotába menni!.. Többször is! ... Tagadja?.. És külön meghívta Garayékhoz is!.. Közénk! Haynau szárnysegédjét! A szabadsághős özvegye!... Szép!

Ki hitte volna, hogy azt akarta?.. Félrevezetett, hitegetett, megcsalt!...Milyen szerencsétlenül éreztem magam!.. Mindenki elfordult tőlem...

Hát akkor jöttem én, a grál lovag, én, a rajongó! A romantikus hülye!..És elkábított a szép fekete kontyával... Azaz, bocsánat!..Sose volt kontya, csak a korábbinál hosszabb hajával... Nos, én felajánlottam... Most látom csak, hogy feláldoztam hűséges szívemet és karomat...

/felkacag/ Szűzanyám, ez a hűség és ez a kar! Igaza van: póz volt az is, mint az ön világában minden! Byroni, George Sand-i romantikus, szentimentális gesztus! A rajongó ifjú lovasias gesztusa.

Meg is bánta tán? Bezzeg, volt esze felkapaszkodni a „nagy költő“ híres özvegyéhez!

Árpád

Nemde azt akarta mondani - csak az álszerénysége gátolta benne!-, hogy a nagy költőözvegyhez!.. Aki olyan fűzfaversekre képes, hogy */papírlapot vesz elő olvassa/*:

*De kijutott nékem
Ezen a világon;
Csak már vége lenne
Egyre azt kívánom...*

Júlia
Árpád

Jaj , de aljas! Hagyja abba !
/gúnyosan gesztikulálva, folytatja/

*Mit annak az élet
Kinek nincs jövője,
Kinek a jelen csak
A mult szemfedője...*

Júlia

Szegény, szenvedő mártír itt mellettem!
/leroskadva/ Ezt már nem lehet... Megpróbáltam türelemel foltozni ezt a szerelmet...

Árpád

Szerelmet!... Uristen! Hol van már a mi szerelmünk!... Mikor aludtunk mi együtt!.. Egy ágyban!

Júlia

Tudom, magának csak annyi a házasság! Az ágy!

Árpád

Egészséges ember természetes vágya, hogy az asszony mindenkor álljon a férfi rendelkezésére! Mire másra a házasság, ha nem erre?!

Júlia

De beteg vagyok, az Isten áldja meg! Tíz év óta...

Árpád

Mit fizettem már fürdőre, üdülésre! Mágócsot, Füredet fizettem! S már békén is ha-

gyom, külön szobában hálhat... Külön ebédet főzetek... Ágytól-asztaltól íme, távol élünk... Mi kell, mi kéne még, hogy megkíméljem, asszonyom?

Júlia

Ehhez maga már semmit nem tehet... Mit is várhatnánk mi még egymástól?... Különvölünk!

Árpád

Nocsak! Egy újabb George Sand-i gesztus! Igaz, Jósikáné is megtette, nem égbekiáltó bűn ma már!.. Csakhogy én nem leszek Jósika Miklós ! Elköltözni tőlem lehet, de elválni, soha! Én nem veszem magamra a haza száját! Tudom, magának tetszett a házasságunk körüli országos botrány!..Hát én nem szerzem meg magának... A hiúságának azt a diadalt, hogy újra szájára vegyen a haza! „A gonosz férj!“ „A méltatlan utód!“.. Na nem, asszonyom! A szégyen legyen csak az öné! Én nem vállalom a bűnbak szerepét!

Júlia

Én meg nem szenvedhetek többet!..Legalább meghalni - nyugton szeretnék.

Árpád

E házból, asszonyom - csak elmenni lehet. Visszatérni nem. És - idegen asszonyt nem támogatok..

Júlia

Nem tudnám élvezni a fillérjeit...

Árpád

No, persze! A mindig áldozatkész apuka! Aki mindig kész egy lakással.. Ha kell Debrecenben, ha kell Pesten....Apuka mindig segíti az övéit... A vén naív!.. És jut eszembe! A gyermekei! Netán magával akarja őket...

Júlia

Mindenesetre!

Árpád

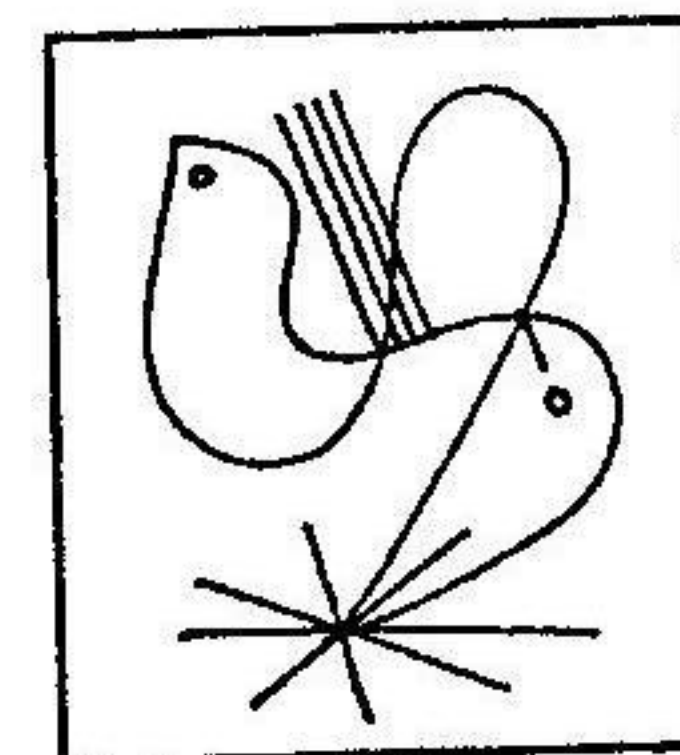
Csakhogy, asszonyom... Inkább, megfojtom mindüket, semhogy magának adjam őket ! Maga mehet...Legyek kegyes egy szegény

beteghez...De figyelmeztetem; a jog a fészek-hagyó ellen itélkezik majd...

Júlia

/félájultan erőt véve magán/ Most nincs erőm csatázni önnel... Az én istenem önt soha meg ne áldja! */kitántorog/*

Függöny!

II. felvonás

Szín Júlia Zerge utcai lakása, amelynek szalonjából kiképzett alkóv adja Júlia betegszobáját. A meglehetően tágas hálófülkéből befelé /a nézőtérrel szemközt/ ajtó szolgál az előszobába. Balra a biedermeier stílusban berendezett szalon egy részlete látható. A vetett ágy fölött, a falon Tiziano Égi és földi szerelem c. nagy méretű képe látható, /ennek a szövegben fontos szerepe lesz/.

Amikor a függöny felmegy, Júlia a toilettasztal előtt, pongyolában fésülködik, Terka szelöltetés alatt rendezkedik.

Terka

/becsukja az ablakot/ Na, ebből is elég! Most már frissek vagyunk megint..

Júlia

Istenem-Istenem, mért is kellett két hónap után odahagynod szegényt! Mi lesz veled nélküled? Te voltál a szemem szegény fiam környezetében. Azért is voltam nyugodt, hogy van egy megbízható gondviselője. Szegény kisfiam, olyan pallón vágat, amely egy szakadék fölött van kifeszítve.

Terka

Vágat bizony, mert senki se állja azt a tempót, amit ő diktál magának! Mint aki menekül, mint akit üldöznek, csak úgy kutya-futtában élvez mindent...Már meg tessék bocsátani nagysád, de tisztára olyan ő, mint mikor... Hogy is mondjam csak... Mint mikor öleli az embert. Liheg, liheg, hogy az ember azt hiszi, most adja, ki a szuflát magából,

aztán odalent meg nem csinál semmit... Ötöle aztán szűzen maradnak a lányok, biztosan!.. Meg aztán... Beteg is már a lelkem, többet köhög, mint lélegzik. Szegényke, már majd elszáll, olyan csak, mint a Jézus a kereszten, de az orvosságot sem állja. Főzöm neki a szikteát, hagymalét, adom a kecskesavót, mert azt rendelte az orvos, az a nemtudom hogyhíjják, mondom, igyad lelkem megfele, de csak köpködi. Olvasok rá, imádkozok neki, ő csak neveti. Nem tart meg semmit, s mint a hasmenős csikó, csak nyargalódik. Azt mondja őt itt meg ott várják torra, vendégségre, neki mennie kell. Persze, a híres ember gyerekit etetik, itatják, mindenki díszeleg vele, bezzeg megtartani, elviselni már átallják. Otthon meg aztán csak senyved, hánykódik meg bódorog, az ember alig győzi tisztába tenni...

Júlia

Pedig az kéne neki! ... Egy jó, kommodos feleség, aki rendbe rakja az életét... Ezért is biztattalak téged is, pedig nem volt könnyű pótolni mással... Mert ezek a fővárosi úri cselédek!.. Kilopják a gazda szemét, feleselnek, lustálkodnak... Jaj, hogy mennyit mérgelődtem velük!

Terka

Meg is szerettem volna nála, tessék meghinni, nagysád, meg hát!..Hiszen ez a rettenetes édsanyám is a család békósa volt, gyerekkorától az intéző úrék cselédje-gazdaszonya, nekem is ezt az sorsot mérte ki. Szolgáltam is, még gyerek voltam, igaz-e, mikor felköltöttem a nagysádekkel Pestre..Hej! micsoda, napok voltak azok, Istenem! Micsoda

hónapok! Szekás egy ember volt a Sándor úr is, de úgy megereszkedett iránta a szívem, merthogy annyi ember udvarolta meg... Csak ki-kifutottak a konyhába, bele-belenyaltak a lábosba, meg-megcsipkedtek itt-ott. Mert huncut egy emberek voltak azok!... Aztán viharzott is el mindenkinék. Hiszen ez kötött Zoltánkához is, merthogy én dajkáltam, cumíztattam, ringattam keblemen annakidején, kicsit úgy voltam vele, mint a kisöcsém-mel, a gyerekemmel, ha már nekem nem is adatott... Ráálltam még a szerelmére is!.. A részeges uram, meg a professzor úr után tettszett a fiatalos, gyerekes rajongása, .. Kinek nem ha úgy körüludvarolják?! De hát... Rossz lett az alma kívül-belül! Mikor meg oszt hordozta házhoz a lepcsésnél lepcsesebb cseléd meg kórisalányokat, utcanőket, - no, mondok, ez már nekem is sok, oszt idébb álltam. Az én sorsom is, úgy látszik, így van megírva: elégelek mindig, de meg nem elégedek soha.. Jó volt aztán, hogy a Júlia nagysád így lett... Már bocsánat érte, hiszen dehogy jól!.. Már hogy elszakadt attól a vén kujontól... Így oszt szükségünk lett egymásra: nekem magára, nagysádnak meg rám. Így oszt megvagyunk egymásnak, ugye, szegénykém!

Júlia

Lám csak, irigyek helyett szánakozóim vannak! De hát, a rák lett a vőlegényem, belém költözött a métely, el kell fogadnom Isten büntetését...Ez a Walla, is megoperált, de... Ah! Nem tud ez semmit! Csak a híre nagy... Vagy a tudomány ilyen tehetetlen? A hasamban tűz ég, szinte lángol az ereimben, a lábam

is püffed, látod-e!
 Terka Még a gyerekek... Azok azért...
 Júlia No, még azok legalább hetente megörvendeztetnek...
 Terka Eljönnek azért, hoznak ezt-azt, kedvesek, virgoncok a lelkecskéim, s lám, itthon érzik magukat. Oda is teszem már a mandulás tejet...
 Júlia Van-e még mazsolás kalácsod?
 Terka Sütöttem tegnap... Már vártam őket...
 Júlia Be is hívhatnád már őket... Vagy játszanak még? /Leveti a pongyolát, lefekszik az ágyba./
 Terka /kinéz az ablakon/ Ott rugdalják még a laptát a szomszéd gyerekekkel... Aztán majd loholnak befele izzadtan, kifulladásra, isszák a hideg vizet, oszt kész a tüdőgyulladás... Az én édesapám felvágott minden laptát a háznál... Igaz, beteg volt, s nem állta a ricsajt a portán...
 Tóth /harminc év körüli sovány ember, jön a szalon felől/
 Terka Itt már a Tóth úr!...Jöjjön csak, tekintetes úr, olvasson fel, hadd szórakozzon a Júlia nagysád!...Megyek is, nem zavargálok itt... /Az előszoba felé kimegy./
 Tóth Kisztihand, Júlia nagysád!... Hogy van máma?
 Júlia Jöjjön, kedves Tóth, folytassuk azt a megátalkodott Roussesut!... Ámbár, utóbb elment tőle a kedvem! ... Mért kell egy írónak - még ha Roussesunak is hívják! - úgy levetközni az olvasó előtt?.. Ha csak rá gondolok is a legutóbbi vallomására, amikor egy... az a mór bandita... Pfuj! /Megrázkódik./
 Tóth Látja, nagysád, a magyar nép erkölcsi tiszt-

taságára vall, hogy a pederesztiának a nyelvünkben nincs ekvivalense.. De jut eszembe! A nagysád naplójának publikálását is kárhoztatták őszinteségéért... Ha nem tévedek, kedves sógora, Gyulai Pál, de tán édes komája, Arany János is...
 Júlia Ó, Pali, meg a János! Emlékszem, mikor Berényben meg Szalontán voltunk, Ercsey Juliska, megszólt a frizurám meg a nadrágom, pláne, a szivarozásom miatt.. Ő, ők született prűdök!
 Tóth Azért csodálom, hogy Ön megbotránkozik Rousseau szókimondásán... Éppen az a becses benne, hogy feltárja nekünk: mi lakozik egy művészember tudata lelke mélyén... Hogy nem lakozza, nem szépíti, de feltárja magát, mint orvos a sebet: „No, nézzétek, ebből sarjad a mű!“
 Júlia Jól van, jól, nincs erőm vitatkozni! Látom, ég a vágytól, hogy megolvashassa nekem!.. No, ott van bejelölve, olvassa tovább!.. Legfeljebb majd magamban szörnyülködöm.
 Tóth /Olvasna./
 Júlia Jut eszembe a haldokló Vercellisné-je, aki a haldoklása közben nagyokat szellentett, s erről neki az jut eszébe, hogy „Aki szellent, nem halt még meg.“ Na, olvassa!
 Tóth /olvas/ Zuletta... Abban a pillanatban, hogy majdnem ráomlottam a keblére, amely mintha először türte volna férfi kezének és szájának érintését, észrevettem, hogy egyik mellbimbója hiányzik...
 Júlia Ne piruljon, kedves Tóth! Látja, hogy én inkább sápadok!... Könyvtáros léte sincs

Tóth

edzve ilyen könyvekhez?... Akkor mit vár tőlem?

Kegyed, nagysád egy Sand-on nevelkedett, - egy de Sade márkin sem sápadhat el!... Na, tovább! „Megdöbbenek, vizsgálgom: úgy látom, hogy ez a mellbimbó nem olyan alakú, mint a másik. Fejemet töröm, hogyan hiányozhat valakinek a mellbimbója, meg lévén győződve arról, hogy ennek oka valami nagy természeti hiba lehet, addig forgatom a fejemben a gondolatot, míg napnál világosabban nem látom, hogy az elképzelhető legbájosabb teremtés, akit karomban tartok, valami szörnyszülött, selejtje a természetnek, az embereknek, a szerelemnek. Ostobaságomban odáig mentem, hogy előtte is szóvá tettem a hiányzó mellbimbót...”

Júlia
Tóth

Ezt a szemérmetlen őszinteséget!
„Eleinte tréfára fogta, s pajkos kedvében olyasmiket mondott és tett, hogy majd meghaltam a vágyakozástól...”

Júlia
Tóth

Ki ne mondja!
„Végül is elvörösödött, rendbe szedte magát, fölkel, s szó nélkül az ablakhoz ment. Mellé akartam telepedni, elhúzódott, leült egy kerevetre, következő pillanatban felállt, föl-alá járt a szobában, legyezgette magát, hideg és megvető hangon így szólt hozzám: „Zanetto, lascia le donne, studio la metamatica.”

Júlia
Tóth

Várjon! Zanetto, hagyja a nőket, s tanulmányozza a matematikát... Jól megkapta!

Úgy van! .. Látom, jó iskola volt a Lejtei líceum!

Júlia

Ott csak latin volt... Az olaszt magam tanul-

tam... De ebből elég, máris a gyűlölt uram paráznasága jut eszembe, s ettől borzadok!.. Folytassuk inkább a levelet az én drága atyuskámnak.. /Előveszi a fiókból./ Magam már nem tudok írni, remeg a kezem.. Nézzel! /Mutatja./ Egyszerűen nem engedelmeskedik nekem.. Irnék, de ő másfele mozog... Borzasztó ez!

Tóth
Júlia
Tóth

Megesik ez, még velem is...

Olvasa csak, mit írtam utóbb!

Ó, e gyöngybetűk! /Olvassa/ „Édes Atyám, még hála a Mindenhatónak, ép, egészséges, még sok hosszú éven át lelheti örömét az életben, míg ellenben én, kinek egyetlen szenvedés nélküli perce sincs, kinek kín és gyötrelme az élete, a ki enyhülést csak a halálban talállok...” Itt merült tegnap mély zokogásba.

Júlia

Most nem fogok. Irja! „Hogyha, csak fogalma is volna, kedves jó Atyámnak mindarról, amit én kezettől fogva Horvát Árpád mellett szenvedtem, bizonyára, méltányolná azt, hogy oly sokáig bírtam azt elviselni... Én annakidején megmentőkre véltem található, de nem másra, csak egy kéjenc állatra, találtam. Ha van, mit bánok, csak egyedül az: mért nem volt erőm már réges régen kiragadni magamat köréből...”

Tóth
Júlia

Szegénykém!

„Ám hogy mégis sokáig tudtam tűrni a társaságát: erőt erre csupán gyermekeim iránt érzett lángoló igaz és szent szeretetem adott. Hogyan hagyhattam volna őket kisebb korukban, hogyan bízhattam volna, olyan atyára,

aki egy ízben is így nyilatkozott: „Jól van, hagyj el, de gyermekeidet inkább megfojtom, mintsem kezemből, ha azt a törvény úgy kívánná, kiadjam...”

Tóth
Júlia

Brutális ember!...

Hogyan?... Hm! Látja, barátom, úgy vagyunk a panaszainkkal, a rágalmainkkal, mint Rostand Cyranoja „Magamat kigúnyolom, ha kell, De hogy más tegye, nem tűröm el!”.. Most is, hogy a volt férjem - Még a férjem! - szidja, hajlok rá, hogy a védelmembe vegyem. Mert egy beteg asszony egy olyan virulens férfinak, mint ő...

Tóth
Júlia

De hát brutális!..Perverz! Kegyed mondta! Én mondhatom... Mondtam... Szubjektíve! S ebben benne van az én megbántott hiúságom, asszonyi féltékenységem, s házasesetre való alkalmatlanságom és minden hisztérikus érzékenységem... Amit viszont nem kívánok kibeszélni!... Az titok marad! Az én titkom. Ettől szubjektív a dolog! De ha már maga mondja, vagy bárki ugyanezt, aki épp e szubjektív nélkül teszi, amihez sem oka, sem joga nincs, - tehát kötelessége objektívnak lenni - annak pedig már mérlegelnie kell az összes kondíciót!... Azt is, amit én nem tudok, vagy éppen elhallgatok. A maga rágalma, amivel gyermekeim apját illetné, visszahull énrám, engem sért, aki hajdan... Ó de rég volt! Csak 16 éve!

Tóth
Júlia

Egy egész élet!.. Nos, akit hajdan én férjemül méltónak találtam...

Tóth

Isten őrizz!..Asszonyom, én most is úgy rajongok önért!... Nekem a beteg Júlia még

kedvesebb, mint az... A hajdani dicsőséges! Kedves jó Tóth!... Drága barátom!.. Tudom, ön tűzbe ment volna... Tán menne ma, is... Hajdan Sándoromért... Most meg értem, szegény, szánalomra méltó, megtört asszonyért...

Júlia

Tóth

Én mindenre!... Júlia asszony, én mindent!.. Kegyedért az életem!...

Júlia

Nono! Csak nem akar nekem szerelmet valani?!

Tóth

De igenis!.. Én most megvallom!.. Én igenis, szeretem kegyedet, Júlia!.. Most mondom ezt... amikor...mikor bajban van! Mert a barát a bajban igazán... Nem akkor, amikor... olajozott a kerék...

Júlia

Ó, maga bolondos!.. Uram, ébredjen fel!.. Halálos beteg vagyok!... Jaj, erre kiújultak a fájdalmaim!... A napjam meg vannak számlálva... Kegyed még most is szép!.. Én most is azt a Múzsát látom!...

Tóth

*Azt az édes ajkat,
Azt a lány kis kezét,
Melynek érintése
Magában élvezet,
Szeretem lelkednek
Magas repülését,
Szeretem szívednek
Tengerszem-mélységét...*

Júlia

Ez egyszerűen perverzítés!.. És még Horvátot mondtam annak!... A szépség romjait szereti? Barátom, önnek kifícamodtak az érzékei! Nézzem csak, nem kancsal maga? Egyik szemével nem az égre tekint? Látja ezt a képet? /A feje felé mutat./ Ezt látja bennem /a

kép női aktjára mutat/ de én örülnék, ha, ennek csak a földi mása /a ruhás alakra mutat/ lehetnék. Maga, olyannak lát, amilyennek szeretne látni! Nézzen rám, barátom! Negyvenévesen is öregasszony vagyok, egy elhagyott, rákos öregasszony, négy gyermek anyja, aki már csak a multján... A boldogabb multján nosztalgiazik, s az emlékektől élemedik!

Tóth Lám, hogy belelkesült! És így szép!.. Így is szeretem! S ha beleegyezik, hívom a papot...

Júlia Utolsó kenetre?!

Tóth Hogy összedjon!

Júlia Mielőtt meghalok?

Tóth Ugyan, hova gondol!

Júlia No, jó, hagyjuk a gyermekjátékot!.. Jót mulattam, dicséret érte, s hálás is vagyok, hogy megloccsoltatta hervadt híúságomat!.. Ugyan, ki haragudna, ilyen életmentő bókokért? Pláne, ha ilyen tettekész gesztus kíséri! Na, de édes barátom, ébredjünk fel! Adja az orvosságomat !

Terka */bejön, tálcán uzsonnát hoz/* Majd én ellátom, nagysád... Itt az uzsonnája.... A tekintetes urat meg megkérjük, hogy egy kicsinnyég hagyjon magunkra, amíg megigazítjuk az ágyat... A gyerekek is uzsonnáznak már...

Júlia Akkor majd küld be őket!...

Terka Persze majd!

Tóth Ó persze-persze! Még haza is szaladok, én is ellátom a beteg anyámat, aztán jövök vissza....Nem maradok soká, Júlia nagysád, ne féljen!... */Összekapja, magát és elsiet./*

Terka Aranyos egy ember!... Hogy mért nem ment

ez papnak - a galamb szívével?!

Júlia Mert rám várt, szegény!... Tudta hogy Horvátal nem maradok meg, hát reménykedett.

Terka Terka! Isten bizony, ez megkérte a kezemet! Drága egy ember! Tudja a gyógyírt a bajra. Mert ez kell most a Júlia nagysádnak. A testi mellett a nagy lelki bajára...A lelki támasz...

Júlia De ez, Terka a testem is... Ennek még mindig olyan szép vagyok, mint voltam!...

Terka S ez jólesik, ugye! Miért is már ne!... Hiszen csak nők vagyunk, ha, asszonyok is, ugye! Kinek nem tetszik, ha tetszik valakinek? Meg kell az ilyet becsülni, aki még betegen is...! Mert de sokan vannak a kupcihérek, akiknek csak a testünk kéne!... Mert nekik élvezet az, ami nekünk kinkeserűség!

Júlia Buta vagy, Terka!... Hát nekünk nem jó?

Terka Én ugyan azt se tudom, mi abban a jó! Pedig csinálta egyyel-mással, de hogy mit lehet azon lihegni annyit, nem tudom mondani!... Én mindig csak úgy voltam vele:ha neki öröme telik benne, hát egye a fene! Töltse meg a kedvit! De hogy én is lihegtem vagy sóhajtoztam vóna, - olyan - még nem volt. Kisült volna a szemem: élvezni azt, ami fáj! Esetleg nyögtem alattok, de ezek meg arra, vették, hogy nekem tetszik a dolog! A fene essen beléjük!

Júlia Hiába: neked aztán ami a szíveden, az a szádon! De igazad is van.... Hogy az uram ne vádoljon hidegséggel, hát tettem én is neki a szerelmet, pedig az már nem is szerelem volt, hanem...

Terka Bezzeg a Sándor úr alatt...

Júlia

Ó, vele épp az ellenkezője volt!... Amikor a legjobban benne voltunk a szerelemben, akkor ugrott fel rólam: „Hopp, ezt le kell jegyeznem!“.. S azon csupaszon szaladt az íróasztalhoz lefirkálni, ami eszébe ötlött. Mikor viaszajött, már csak lehült testre lelt. Így lettek a nagy szerelmes versek; mintegy vigasztalásul, kárpótlásul az elmaradt beteljesülésért... Horvát meg... Épp az ellenkezője... Te is tudod, micsoda, vágyai voltak! Én oszt tudom!..Hej, nagyon is!

Terka
Júlia

Mert már a házasságunk első hetében, amikor halványult vagy kihült a „nagy költő özvegye“ vagy inkább: Múzsája iránti hódolata, azt hajtogatta aljas, buta kéjvággyal, hogy „Most már a nőm vagy, s én a te parancsoló urad, törvényhozód, és neked az én boldogságomat kell szolgálnod!“

Terka
Júlia

Ezt tudja mind! Csak leigázni a nőt!
Először azt hittem, csak játssza a szadistát, de aztán, Attila születése után egyre jobban kimutatta a foga fehérét. Kisárpádot még együtt akartuk, de Ilonkát már erőszakkal vette meg rajtam. Szegény drágámat már se testem se lelkem nem kívánta; sírtam az ágyban, miközben őt tobzódott rajtam. „Ég a testem“ - sikongtam, de ő azt hitte, a kéjtől, s még vadabb lett...

Terka
Júlia

Mégis ő a legkedvesebbje... Ilona!
Mert erővel urrá lettem a gyűlöletemen. Amikor megszülettem szegényt, nem is szóltam seniknek, hogy megvan, betakartam a dunnával, s kívántam, hogy elmenjen. De bejött az apja, s olyan örömmel hívta a bábát, mintha

trónörököse született volna. Persze, első lány a két, Zoltánkával három fiú után!.. Aztán már az Ilonka iránti szeretetembe menekültem az önvád elől, merthiszen gyermekgyilkosnak tartottam magam... Még az uram iránti vágyamat is magamra erőszakoltam, csak hogy kiengeszteljem bűnös gondolataimért. S ő azidőt nem is hozott senkit az ágyába, megelégedett velem.

Terka

Affenét!... Akkor szokott énrám!Éppen! Akkor egy kicsit én is megbolondultam. Épp-hogy elvertem magamtól az uramat, és azt hittem, tényleg belémhabarodott. Hogy legyőztem magát, nagysád! Én, a kis cseléd! Még valami diadalfélét is éreztem akkor, sőt tán még féltékeny is voltam magára! Hát! De aztán hamar kijózanodtam, mikor másokat is felhozott magához. Lányokat, kisasszonyokat! Hú, akkor mondtam magamnak; „Terka itt nem neked áll fel a bibe, térj észre! Azóta aztán csak annyi vót nekem, mint a zuhanyfürdő:döngöl, döngöl, de leperreg rólam.. /A konyha felől gyerekzsivaj/ Na, de úgy látom, végeztek a mandulás tejjel! Jön a siserahad! /időközben Júlia meguzsonnázott, míg Terka megigazította az ágyat. /Ilonka beviharzik, mögötte Kisárpád és Attila/ Mama! Édesmama! Kisárpád befalta a mazsolás kuglófomat!

Kisárpád

Mert mit fitogtatja előttünk! Előbb kiszedte a mazsolát, kupacba gyűjtötte, aztán mikor mi megettük a magunkét, akkor árulgatja szemenként, hogy „Na, mit adsz érte?“! Spekulant!

Júlia Istenem, Terka hát nem adtál nekik eleget?
 Terka Az Isten győzi a bendőjüket! Egy lavórral meginnának, s egy sütőde se tudná őket kuglóffal ellátni! Megennék az ohatot!

Júlia Kedveském, hát nem kaptok eleget? Nem főz az a Baranovicsné? Apátok nem törődik veletek? Istenem, Terka!

Terka Szegény árvák!
 Ilonka Mi nem vagyunk árvák! Nekünk van papánk és mamánk! A Kívés Juliék, azok az árvák!

Terka Mit is beszélek! Persze, hogy nem vagytok, drágaságom!

Kisárpád Á, apával mi csak levelezünk. Bebújik a bűdös nagy könyvtárába, s mi már alszunk, mikor hazajön. Reggel meg este vár a levél!

Attila */mímeli az írást/* „Fiúk! Panaszom van rátok. A konyhában a sült krumplit elhullattátok! Én beletaláltam lépni, széthordtam a szobában. Ilona, egy 8 éves kislány már elmosogathat a konyhában...”

Kisárpád Erre mi: „Kedves Apa! Ne haragudjék ránk, mi semmiféle krumplit nem láttunk tegnap, hacsak a Baranovicsné nem szórta el a délit. A petróleumot nem fogyasztottuk, mert csak gyertyával világítottunk... Bocsánatot kérünk...”

Júlia Istenem, hát nem telik?...

Attila De telik, telik, édesmam csak spórolunk, hogy másra több teljék!...

Ilonka Édesmama! Attila, már udvarol!

Kisárpád És nem is tanul! Bukásra, áll a görögből!

Attila Elhallgass!..Nem is igaz, édesmama, csak két szekundám van!

Júlia Görögből?

Attila Csak görögből!
 Ilonka Az értesítőket meg maga írja alá a papa helyett! Igenis, meg is mondom! Mert megették a mazsolámat! Pedig én direkt megspóroltam.

Terka Nincs nekik gondviselőjük.. Istenem!.. Az a Baranovicsné, vagy hogy hívják!...

Júlia */magához öleli Ilonkát/* Édes szép gyerekeim! Csak ne lenne ilyen beteg édesanyátok... Talán nem kellett volna... .

~~Terka~~
 Attila Terka te minket ne sajnálj! .. Mi nem vagyunk lelencek, nekünk professzor az édesapánk, és ő megtesz mindent, hogy nekünk jó legyen!

Júlia */magához húzza Attilát/* Milyen nagy fiam van már nekem!

Kisárpád */az ágy másik oldalán bújik hozzá/* És én is nagy vagyok már...Hatodikos... És nekem egyetlen szekundám sincs!

Attila Te stréber!... Mindig a tanárok után koslat! „Tanúrkérem, mit segítek?... Ne vigyem a táskáját?...” A fenekit nem kell...?”

Júlia Attila! Kisfiam!

Terka Milyen nagyfiú már! Kész úrfi! Nem is merem már tegezni se, úrfi kérem...

Ilonka Már dohányt is szív!... Szivarozik!

Kisárpád Az nem baj, azt édesmama is... csinálta... Míg beteg nem lett...

Attila Meg apa is... Igaz, nem tudja, hogy én.. .

Kisárpád No, de gyerünk, mert édesapa elénkbe jön... Ötig mondtuk, hogy maradunk. */Megcsókolja/* Maradjatok még! ...

Júlia Apa haragszik érte, ha nem vagyunk pontosak. Ha ötre, hát ötre...*/Ő is búcsúzik/*

Attila Keszcsókolom, édesmama! */Csók/* Isten ve-

Ilonka

Júlia led, Terka! /Csók./
 Terka! csomagoltál nekik?
 Terka No, persze!.. Majd én kikísérem őket!...
 Júlia Attila!... Maradj, kifiam!...Egy kicsit!
 Attila Maradnék, de - apa...
 Júlia Kis beszédem volna veled... :
 Attila No, jó!... Lesz, ami lesz!... /Kisárpádék után
 szól./ Mondjátok meg apának, hogy kicsit
 maradok!
 Júlia Majd mondd azt, hogy én akartam... Utol-
 jára...
 Attila Tényleg, édesanyám!... Hogy érzed magad?
 Júlia Mint aki halálos beteg... Megoperáltak,
 hitegetnek, de én érzem:egy tűz van bennem,
 s a lábam is.. /Mutatja/ Lásd, hogy dagad!...
 Attila De jó lenne, ha otthon lennél beteg! Mi ápol-
 gatnánk...Senki se pótolhat téged!
 Júlia Igazán? Apátok nem mondja, hogy lusta
 voltam, hogy csak élősködtem a nyakán, a
 szép lelkemmel, a zongora- meg írásmániám-
 mal, hogy nagylábon éltem, hogy elherdál-
 tam a kínkeservesen összekeresett kony-
 hapénzt, hogy leselkedtem, kémkedtem
 utána, hogy megöltem a féltékenységgel,
 hogy kompromittáltam őt a hallgatói előtt,
 hogy hűségre köteleztem..? Lám: a „Hűség“!
 Miért nőnemű ez a szó a németben is? „Die
 Trau“. Micsoda patriarchális dogmatika! A
 férfi nem ismeri a hűséget, csak mint jogot,
 nem mint kötelességet!...
 Attila /Ieül/ Édesanyám, tényleg... Ki miatt hagytál
 el bennünket?.. Igaz, hogy ez a Tóth... A
 szeretőd? Hogy őmiatta?
 Júlia Hohó, szerető!..Kisfiam! Én egy beteg, na-

Attila gyon beteg asszony vagyok! És éppen ott
 Júlia vagyok beteg, ahol egészségesnek kellene
 lennem ahhoz, hogy szeretőt - Szeretőt! - tart-
 sak... Mire már? Kire? Miért?
 És ő? Minek jár ide?
 Gyulai Pali bátyád ajánlotta felolvasónak, tár-
 salkodónak. Hogy könyvtáros, művelt, okos,
 tisztességes agglegényember, aki rajongója
 még elhalt uramnak, a „nagy géniusz“nak“. Az
 ő emlékéért - és magamért is! - hagyom, hogy
 szórakoztasson. Magamért is, igen, s ezt te
 még nehezen fogod megérteni de elkezdtek,
 hát beszéljünk róla! Mert rajtatok kívül
 nekem már csak az emlékeim és a könyveim
 nyújtanak vigaszt ebben a kriptaházban. Mert
 a kriptám lesz ez már nekem... Szegény
 nagyapád úgy vette nekem, hogy a régi
 babaházat idézze, de tudom, ez lesz az én si-
 ralomházam, ravatalozóm, szarkofájom is...
 Attila Ugyan!.. Nem szabad ilyeneket!... De ak-
 kor... Ha nem őmiatta... Mindenki mondja...
 A Baranovicsné is... Hogy egy igazi anya...
 Nem dobja el a gyerekeit... Mások is van-
 nak... goromba, rossz férjek mellett, de a
 családjukat... Három gyereket!.. Nem hagy-
 nak el csak azért, hogy nekik maguknak jobb
 legyen... Hiszen szeret^{sz} az bennünket! Mi is
 szeretünk, édesanyám!... Mi ápolnánk, ren-
 det raknánk, megosztanánk a munkát, cse-
 lédre is jutna, Terka is ott lehetne mellet-
 ted... És mi már nagyok vagyunk.. Én le-
 galább is... Bírnánk apával is!... Nem hagy-
 nánk bántani!...
 Júlia Tizenhat éve!.. Kisárpád születése óta, ez tar-

tott mellette. Ezért szenvedtem női megaláz-
tasást... Mert titkoltam, de túrtam a bajom.
Kötelességed - mondtam magamnak - köte-
lességed kiszolgálni az urad, a családod!
Nyomd el, nyeld le, hogy te magad is vagy
valaki, hogy neked is vannak igényeid, hogy
alkotni: írni, festeni vagy zenélni tudnál... A
Lejter intézetben nyilvános hangversenyt is
adtam... Hogy mint a férfiaknak, neked is
jogod van képezni, fejleszteni, művelni a
tehetségedet!..Hogy lehess az, ami lehetnél!...
Hogy amíg a gyerekeket pelenkázod, mosol,
főzöl, vagy éppen a háztartáson rágódsz, ahe-
lyett születhetnének benned, belőled köl-
temények, remekművek..!

Attila

De hát nem szorultál rá!.. Egyszer se kellett
hamuznod, mosogatnod... Urinőhöz illőn
virágot vágtál a kertben, hogy vázába rakd,
parancsoltál a csélédeknek, szakácsnőnek,
estélyeken háziasszonyt játszhattál... Apa
egyetemei tanár: méltóságos úr.. Míg a „nagy
költő“ mellett éheztek, garaszkodtál...

Júlia

Én Sándorom mellett Valaki voltam!.. Egy
nemzet, egy ország királynője!..Ezer szem
kísért, amerre jártam! . Nézd, itt megy ő, a
„feleségek felesége“!.. Mintha a Tejúton jár-
nék, csillagokkal volt kiverve az utam, annak
a fénye ragyogta be egész lényemet, mert egy
génusz lángelméje sugárzott glóriát körém...
S ha akkor hamuztam, mosogattam vagy
malackodtam a konyhán, éteri mámorban
égttem folyton...

Attila

Most ez a glória tűnt el körüléd...

Júlia

Nem boldogít a rang, ha érzed, hogy több,

vagy nagyobb vagy, mint amire a jelen mód
sorol, ha teszed is a dolgod, ami kötelességed,
mégis érzed, hogy többre, másra, szebbre
lenne, lehetne jogod a meglévőnél, és ez a
„mégis“ feszültsége emészt, furdal egy belső
hang gyanánt, mint ez a rák bennem most...
És talán, bizony, ez a hiány marta, szét a sejt-
jeimet, nőiségem kromoszómáit, amely aztán
a 16 éves házasságban fokozatosan urrá lett
rajtam, és most ide, erre az ágyra, a kopor-
sómra mint szemétdombra lökött a bibliai Jób
gyanánt, hogy kiszorítsa, belőlem az életet!
Édesanyám, te nem az anyánk, te annak az
elhalt géniusznak az özvegye vagy!..

Attila

Júlia

Az özvegy Múza! Ó.. Igen, az özvegy Mú-
za, vagyok.. .

Attila

Lehettél volna az apámé is, hiszen tudós pro-
fesszor ő is...

Júlia

Csakhát... Én nem a tudomány... Én a
művészet, a költészet és a zene áramán -
tudok szárnyalni!...

Attila

De hát ez... Hiúság! Becsvágy! Bűn!... Akkor
neked nem kellett volna feleségül menni,
gyermeket szülni, családot alapítani!..

Júlia

Ez az én tragikus vétkem... A tragédiám for-
rása, oka!... Hogy elfogadtam édesapád lova-
gias áldozatát... Hagytam magam meg-
menteni a rágalmozó hazaszájtól a közvéle-
meménytől! Vállalnom kellett volna az
ezüstös gyászt, az özvegy Múza szerepét,
anit kiosztott rám a Nemezisz. De gyenge
voltam hozzá, s most ahhoz is gyöngé
vagyok, hogy egyszerű ember, anya legyek...

Attila

/kétségbeesetten/ Bár sose mondtad volna ki

magad! Bár ne maradtam volna vissza a testvéreimtől!.. Mért kellett ezt nekem végighallgatnom! Bárcsak tovább titkoltad volna, hazudtad volna tovább az életed, akkor még anyámnak hittelek volna! De most már... Semmi közöm hozzád, aki vagy! Egy szellem!.. Egy eszményi lény! Csak múzsa, nem ember! /*kitántorog*/ Szegény apám!

Júlia Ó, Rousseau, ó, Rousseau! Megfertőzött a vallásod, az őszinteség!... Most látom csak, hogy milyen bűnös..rossz anya rossz aszszony, rossz ember vagyok!.. Légy átkozott, te Szellemalak; mert felszívtál, magadba szívtál engem! Ha meghalok, e halandó testből csak a te lelked szabadul fel, belőlem nem marad semmi! Semmi! /*Hörög, légszomjban fulladozik.*/

Terka /*befut*/ Mi történt, az Istenért! Nagysád! Attila félájultan tántorog!.. Tessék már megnyugodni!.. Uristen!.. Megölte! Halálra kínozza az a fiú!... Egy kis repülőstől tán felébred! /*Szagoltatja, pofozgatja, Júlia ébred.*/

Júlia /*sír*/ Istenem, ki érti meg, hogy nem bírok ennyit?... Mit várnak tőlem?...Egy nagy halott Vesta-szüze legyek, egy kéjvágyó férj buja ágyasa és három... négy gyermek odaadó édesanyja?.. Halálos betegen! Hol van vége az anyai áldozatnak? Az özvegyinek?...Az aszszonyinak?... Csak a sírban!.. Meg kell!.. Meg kell halni!.. Hát jöjjön akkor... A megváltó!... /*A nachtkasztliban keresgél.*/

Terka Jaj, nagysád! Ne kísértse az Istent!

Júlia Terka! Hol van az a barna üvegcsé?

Terka Melyik?.. Amit a Walla doktor úr eltanácsolt?

Hogy méreg?

Júlia Én mégis eltettem...Végső esetre... Ha már nem akarok szenvedni...

Terka /*Talál egyet.*/ Itt van egy ilyen...

Júlia /*mohón, kétségbeesve*/ Az az!..Add csak!...

Terka Istenem-Istenem!..Hogyan segíthetnék? Megöljem vagy kínjában hagyjam?

Júlia Terkám!.. Teruskám!.. Segíts rajtam!... Nekem reszket a kezem... Öt csepp egy fél pohár vízben...

Terka /*öntudatlanul cselekszik*/ Nem is tudom.... Ezt nem szabad!... Ez gyilkosság!

Júlia Én akarom!... Öngyilkosság!.. Igen!.. Tiszta tudattal!...

Terka Mit nem beszél!.. Szegény elmehábordott!..

Júlia /*kiüríti a poharat, s enyhülten visszahanyatlik*/ Ez most jó!... Várj édesem, jövök!...

„*Letörlni véle könnyűimet érted,
Ki könnyedén elfeledéd hívedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is örökre szeret...* „

Terka Drága lelkem!... Már félrebeszél!...Ott van, önála!.. Már látja!...

Tóth /*jön, kezében nagy csokor rózsá.*/ Megjöttem ! /*Megdöbben*/. Csak nem!

Terka /*suttogva*/ Ne tessék megijedni.. Csak alszik... Altatót adtam... Ő azt hiszi, méreg... Már halódik szegény!... De csak alszik... /*Vázába teszi a csokrot*/. Szép!

Tóth Az anyám küldi... Mint menyének!

Terka Ó, Istenem! .. Tekintetes úr drága! .. Milyen boldog lesz szegény!... /*Csengetés*/ Istenem,

ki az?... Attila?..Visszajött volna?... Vagy Zoltán?... Istenem! /kinéz az ablakon/... Szent Isten, tekintetes úr! Mi lesz most?... Ha itt találja?... Így találja?...

Tóth Miért?.. Ki az?.. /Ő is kinéz/

Terka A professzor!... A Horvát!.. Uramisten, mi lesz most?!

Tóth Mi lenne?.. Csak engedje be!... A szeme közé nézhetek végre!.. Tőlem megkaphatja!

Terka /kimegy/

Tóth /Júliához, de inkább magának/ Ne félj, drágám, én megvédelek!... Az életem árán is!...

Árpád /miközben bejön, Terkának/ Attila teljesen magán kívül... Tudni akarom, mitől!...

Tóth /gyengéden becézgeti az alvó Júliát/ Édesem... Drágám!...

Árpád /megdöbben/ Uristen, csak nem!?...

Terka /súgva/ Csak alszik - de mélyen.Altatóval.

Árpád És te?... Visszajöttél?... A fiatalúr is kidobott?

Terka /sértődötten/ Engem nem szoknak kidobni!... Dobom én, akit megunok! Nanézdcsak! /Kirohan./

Tóth Uram!.. A beteg alszik...

Árpád És ön? Az orvos?...

Tóth Nem uram. Én a barátja, vagyok...

Árpád Ja, úgy!... Az a Tóth!... Örülök hogy még akad neki...

Tóth /éllel/ Sokkal inkább, mint némely egészséges embernek!...

Árpád /széket tesz Júlia ágya mellé/ Üljön csak le, egy kicsit elidőzők...

Tóth Az ön jelenlétében nem... Állva maradok..

Árpád Ilyen kihívóan?... Csak nem akar párbajra hívni?!

Tóth Nyomorékot szégyellenék...

Árpád /felhorgad, de úrrá lesz magán/ El akar üzni?...Az nem fog menni...A feleségemmel töltök néhány percet... Illendő, nem?... Még ha alszik is...Igy legalább nem fog becsmérteni...! Magát meg, kedves uram, egye a pulykaméreg. Azértis!

Tóth Csodálom a bátorságát, uram... Idelátogatni! S hozzá üres kézzel - beteghez!.. A feleségéhez!.. Akit -gyanítom-, ki akar engesztelni, hogy elaltassa a lelkiismeretét... Akarja a fene!... A fiammal volt szokásos találkozásom... A szokásos láthatás után. De Attila úgy jött elém, mint akit a sír szele ért ... Félttem az okát, azért jöttem... De nem üres kézzel... /A tárcájából köteg pénzt vesz elő./

Árpád Arra nem lesz szüksége!

Tóth /a pénzt beteszi a nachtkasztli fiókjába/ Ne ugráljon, uram, mert kihajítom. Ne feledje, még én vagyok ennek az asszonynak a férje... /Júliára néz/ Remélem, mélyen alszik...

Árpád Eddig nem hittem... Most már tudom, megnyit szenvedhetett szegény az ön otromba modora miatt!... Önben egy szemernyi jóézés sincs! Most tudom csak, milyen igazakat diktált nekem tollba szegény, miket én a beteg szubjektum sirámainak véltem.

Tóth Nocsak! Már testámentumot is adott? S épp önnek?

Árpád Azt is! /Olvassa./ „Akarom: ne háborgassa meg álmomat az, aki életemben nem tudott és nem is akart volna mást tekinteni bennem, mint csak buja, állati szenvedélye köteles megosztóját... Nem éppen hízalgó emlék-

Árpád
Tóth
Árpád
Tóth

sorok önről, uram...

Valóban... Maga szereti őt, ugye!

Bár hagyná szeretni magát!

Megható hűség!

/olvas/ „Akarom, hogy sírkövemen a leánykori nevemen kívül semmi se utaljon arra, hogy kinek viseltem másodszor a nevét, az elsőt meg éppen azért ne vessék a fejfámra hogy a második név ne szégyenítse meg az első dicsőségét...” Lesujtó ítélet, nem?

Árpád
Tóth
Árpád

Fiatalember, maga, nős?

Még nem volt szerencsém...

Hát nem kívánom, hogy híres ember után legyen férje egy olyan asszonynak, aki maga is szentegyházat emel első házasságából.. Tudja, én 26 évesen már megörököltem az apám egyetemi katedráját. Számos könyv, tudós kutatómunka, egy tudományos életmű áll mögöttem... De soha nem tudtam az elhalt férfiú nyomába érni!.. Szegény feleségem...

Tóth
Árpád

Még ne temesse el !

...Még az ágyban is igazgatott. „Sándorom ezt így csinálta... Sándor ezt így mondta...” A háznak nem volt olyan sarka, amely - az elvesztett férj, az első házasság emlékével ne lett volna megtelve! A zongora az ő dalait klampírozta, s nem volt nap, melyen ne az ő verseit deklamálta volna, valaki!..Ha ő nem, hát valamely gyerek magolta házi memoriterként. De szegény - még a maga írta verseket is a Sándor stílusában-metrumában skandálta:

*„Azon pillanatban,
Melyben felednélek,
Utánad repülve
Hagyna el a lélek,
Veled temetném el
Hozzád forrott élttem,
Sírodon halna el
Végző lélegzésem.”*

Tele volt ez a 16 év az ő hiányával! Pedig elhiheti, kedves barátom én éppúgy, mint ön, rajongtam Sándorért, és az életemet ajánlottam az akkor mindenki által szapult-üldözött asszonyáért. Az ő szerelméért odaszántam életemet és egzisztenciámat, s nem mondom, voltak boldog éveink. A Kisárpád, második fiam megszületéséig... Igen, akkortól jelentkeztek nála csapongó kedélyváltozások... Akkor csak háborított, most már tudom, a betegség ijesztő rejtjelei lehetnek azok, mert előttem szorgosan titkolta, tüneteit...

Tóth
Árpád

/Időközben enyhülten leült/

Fiatalember! Volt már maga éhes, szomjas, vagy a földi élvezetektől megfosztott nyomorult? Ugye, nem! Akkor nem élheti át a hiány marcangoló kínjait. Ő szegény a munkába meg a gyermekszeretbe menekült a házaset éjszakai kellemei elől... Most már értem, hiszen kinszenvedés volt szegénynek...

Tóth
Árpád

De ön..?

Én, igen!.. S ki az az asszony, aki megéri vagy megérzi, hogy a férje kíméletből keresi házon kívül az élvezeteit? A sértett asszonyi hiúság! ...Mért éppen egy nagy költő híres özvegye ne lenne hiú a női vonzerejére? Persze, hogy fel-

nagyítja, démonivá, demiurgosszá fantáziálja a "bűnt", mert benne a saját mentségét is megleli! Persze, hogy bántja a maga baja -amit magának se mer megvallani!-, de milyen jó bűnbakra lelni, az okozatnak okát találni, s a baj kínját -mint terhelő felelősséget - a másik vállára áthárítani! De bűn ez? Nem! A beteg gyengesége. S ki vádolja a beteget a betegségéért?.. Jut eszembe szegény Görgey tragédiája! Szegény bolondot egy nemzet átkozta el úgynevezett árulásáért. De tehetett-e mást? És hazaáruló-e szegény? S ha őt nem, akkor más bűnbakot keres a nemzet, mert kell bűnösének lenni a bűnben szenvedésnek! S jó, hogy Görgey hallgatott? Belátta, hogy ez a nemezise. Valaki kell, hogy vállalja az áruló szerepét a vesztett illúzióknak, ahogy a vezérszerepet is vállalnia kellett Rákóczinak vagy Kossuthnak. Ha ő nem, de más, akit megszülnék az események. A feltörő víz mederre lel, bárhogy állja is útját sziklazátony.

Tóth S ön talán kegyeletből lett „goromba fráter“?
No, ne mondja, uram!

Árpád Azt nem mondanám! Tagadhatatlan, én nem vagyok valami nyájas modorú ember... Tán foglalkozási ártalom *tanári szigorúság?*, tán született darabosság, de azt is meg kell mondani, hogy én igen nyájas voltam az első öt évben. Két ember viszonya az akció-reakció viszonylatában fogható fel csak. Az elzárkózás mellőzést vált ki, az érzékenység érzéketlenséget vagy durvaságot - ha úgy tetszik, a kielégületlenség kielégítést. Emberi sors erre születünk. Ha pap vagyok, tán nem

esek bűnbe, de kikorbácsolom magamból az érzéki vágyat.

Én nem is tudom...

Azért hát: ítéljenek csak el engem. Jut eszembe Zrínyi Szigeti veszedelme, ahol a költő a galambot, az „áruló madárt“ vádolja-okolja Sziget elestéért, aki hagyta magát a szigeti üzenettel elfogni a török sólyom által. Legyek én az áruló madár! Szegény betegünk megérdemli a lelki nyugalmat. Mindegy, hogy hol, miből terem a gyógyír, csak használjon... Most pedig.. Ne kísérjen ki, megértésével ne sértse meg szegény Júlia haragját. Tiszteletben tartom, mert őt felmenti - még ha ellenem irányul is... /Csendben kimegy./

/határozatlan tisztelettel feláll/ Na, de ilyet!...
/Költögeti Júliát/ Júlia!... Júlia!...

/jön/ Na, elment végre?... Végre!

Uristen, Terka!... Ez nem kel!

Nagysád! Júlia nagysád!... Szűzanyám!... A papot!...

Orvos kell ide, lelkem. Orvos.

/kábultan/ Nem lehet!... Júlia nagysád!... Ébredjen fel, hiszen csak elaludt!... Altató volt!... Vagy mégis - méreg?... Szent Isten!... Én öltem meg!... /örjög/ Én öltem meg!... Gyilkos vagyok!... Én vagyok a gyilkos!... Én vagyok a gyilkos!

Miket beszél?!

Én öltem meg!... Azt hittem, Walla doktor kicserélte!... Hát nem?... Istenem! Mi lesz velem?

Meghalt... Megyek orvosért.

Függöny!

Tóth
Árpád

Tóth

Terka
Tóth
Terka

Tóth
Terka

Tóth
Terka

Tóth

HIBAJEGYZÉK

14. oldal 25. sor: Elkotrótak... helyett Elkotródtak...
19. oldal 6. sor: A hol... helyett Ahol...
19. oldal 19. sor: zshiványal helyett zshiványa!
20. oldal 15. sor: Anna: helyett Bálint: Hát azt is teszik...
23. oldal 2.sor: helyesen: Bálint: Aztán...
41. oldal 11. sor: ..mért.. helyett: ..mert..
42. oldal 16. sor: kellek.. helyett: kezdek..
43. oldal 19. sor: ..s feleségem.. helyett: ..a feleségem...
53. oldal 5. sortól:
Anna */megbékülõn/* Jó-jó, édes uram nekem és parancsolóm...
- Forgách
Anna Ne játssz velem!.. Én igenis...
Persze-persze!.. Csakhogy azért ne feledd, édes uram, hogy a Losonczi-Ungnád birtok a kétszerese a Forgách uradalomnak.. És így a három kitesz egy megyét.. De a Balassák se alább valók a Forgáchoknál!.. Ott a Báthory és Bocskai rokonság.. És a hét vezérig ér a családfájuk...
- Forgách És véded!... Látod, ezt... Ez nem nyugtat!.. Hogy te ezzel!.. Hogy te ezt, mint engem... Hogy ez veled az ágyban.. Amit te velem, azt õvele is!... Felrobbanok!.. */Ungnád képe előtt/* Hogy ezt ez a szerencsétlen megtúrte!..
54. oldal 18. sor: ..s testem.. helyett: ..a testem...
67. oldal 20. sor: ..Annak.. helyett: ..annak..
102. oldal alulról 7.sor: ..rettenetes.. helyett: rettenetes:
105. oldal 10. sor: ..Õ.. helyett ..Ó..
111. oldal 19. sor: csinálta.. helyett: csináltam..
112. oldal 26. sor: ..õt.. helyett: ..õ..
118. oldal 31. sor: ..mámorba... helyett: ..mámorban...
157. oldal 18. sor: Görgey:.. */már eltűnõben/* helyett:
Berta: */már eltűnõben/..*
Görgey: */kimerülten a kerevetre rogy/*
János: */jön jobbról/..*
186. oldal alulról 5. sor helyesen: István Lehetett...